

SPECIFICUL ELEMENTELOR DE LIMBAJ PLASTIC

LA VÂRSTA PREȘCOLARĂ

VINNICENCO Elena, dr., conf. univ., catedra PMÎP, UST

GRIGORAȘ Ana, educator, IET "Andrieș", s. Lăpușna, r-nul Hîncești

Rezumat. La vârsta preșcolară, elementele de limbaj plastic creează repertoriul de semne plastice care intervine în procesul de comunicare. Limbajul artistico-plastic este cel care provoacă stări empatice, atitudini estetice, fiind cel care semnifică sau redă forme, acțiuni, fenomene și trăiri. Elementele de limbaj plastic constituie alfabetul artelor vizuale și reprezintă mijloace de comunicare specifice.

Cuvinte cheie: creativitate, limbaj plastic, originalitate, valoare, compoziție plastică, vârsta preșcolară.

Abstract. At preschool age, the elements of plastic language create the repertoire of plastic signs that intervene in the communication process. The artistic-plastic language is the one that provokes empathic states, aesthetic attitudes, being the one that narrates, signifies or reproduces forms, actions, phenomena and feelings. The elements of plastic language constitute the alphabet of the visual arts and represent specific means of communication.

Keywords: creativity, plastic language, originality, value, plastic composition, preschool age.

În literatura de specialitate creativitatea este analizată din perspectiva caracteristicilor produsului creator, cu trăsăturile specifice acestuia: noutatea, originalitatea, valoarea, utilitatea socială, aplicabilitatea lui vastă [4].

Ana Stoica definește creativitatea ca fiind forma superioară de manifestare comportamentală a personalității creatoare, prin care produce, în etape, un bun cultural original, cu valoare pentru progresul social. Creația reflectă valoarea structurii bio-psiho-socio-culturale a personalității, dar în același timp, valorifică aceste virtualități, le pune în mișcare, le actualizează [6].

Activitățile artistico-plastice constituie un mijloc de dinamizare și exprimare a vieții copilului, a achizițiilor sale intelectuale, afective, voliționale și motivaționale. Motivația copilului pentru activitățile artistico-plastice și practice este necesitatea de exprimare a propriilor trăiri, nevoia de a reda imaginea într-un mod artistic sau plăcerea de a povesti în imagini. Reprezentările plastice ale copilului evoluează treptat spre o redare cât mai realistă, alături intervine imaginația creatoare și trece spre fabulație, spre ireal.

În pedagogia contemporană perioada preșcolară constituie perioada de maximă receptivitate, sensibilitate, mobilitate și flexibilitate psihică. Vârsta preșcolară constituie arealul imaginației, a fanteziei și jocului, în care copilul are posibilitatea de a-și exterioriza sentimentele și trăirile în mod imaginativ-creativ. Preșcolarul devine participant activ la propria sa formare.

Cadrul cel mai important de manifestare, dar și de stimulare a potențialului creativ este jocul, cu toate tipurile sale. Dintre limbajele artei, limbajul plastic este cel mai apropiat preșcolarului. Acest limbaj are misiunea de a echilibra și de a armoniza relațiile copilului cu natura, cu sine.

La început copilul nu poate realiza forme care să-i reprezinte ideile și sentimentele și pentru aceasta el are nevoie să învețe elementele unui limbaj nou, specific artei, cu elementele sale de bază: punctul, linia, forma, pata de culoare [3]. Primele sale cunoștințe sunt astfel legate de culoare, nu de formă. Este foarte important ca preșcolarii să numească mai întâi culorile, să le recunoască și să le utilizeze. Când vorbim despre culoare, ne referim la o însușire a luminii. Culoarea are influență asupra omului, deoarece are puterea de a provoca impresii, sentimente sau stări psihice diferite. Culorile sunt energii radiante care ne influențează pozitiv sau negativ [7]. Treptat, ei vor ști să aprecieze o operă de artă, să privească și să înțeleagă o lucrare, un tablou pentru ca, în timp, să devină sensibili la frumosul din jur. Chiar dacă la început compozițiile lor sunt foarte simple și nu sunt fidele realității, ele sugerează impresii, trăiri, sentimente, gânduri. Aici intervine abilitatea cadrului didactic de a-i conduce în activitatea creatoare, învățându-i treptat, canalizându-i să facă artă din tot ceea ce rezultă din mâinile lor.

În cadrul cercetării, la etapa de constatare ne-am propus să determinăm nivelul inițial al capacităților creative la preșcolari. Am desfășurat următoarele probe:

Proba 1 "Recunoaște culorile" - constă în identificarea culorilor pe o anumită suprafață utilizând instrumentele de lucru pentru pictură;

Proba 2 "Completează cu detalii" - include aranjarea formelor geometrice;

Proba 3 "Chipul ascuns" - constă în realizarea petelor de culoare de diverse forme obținute prin presare între două coli de hârtie. Datele experimentale sunt redată în figura 1.

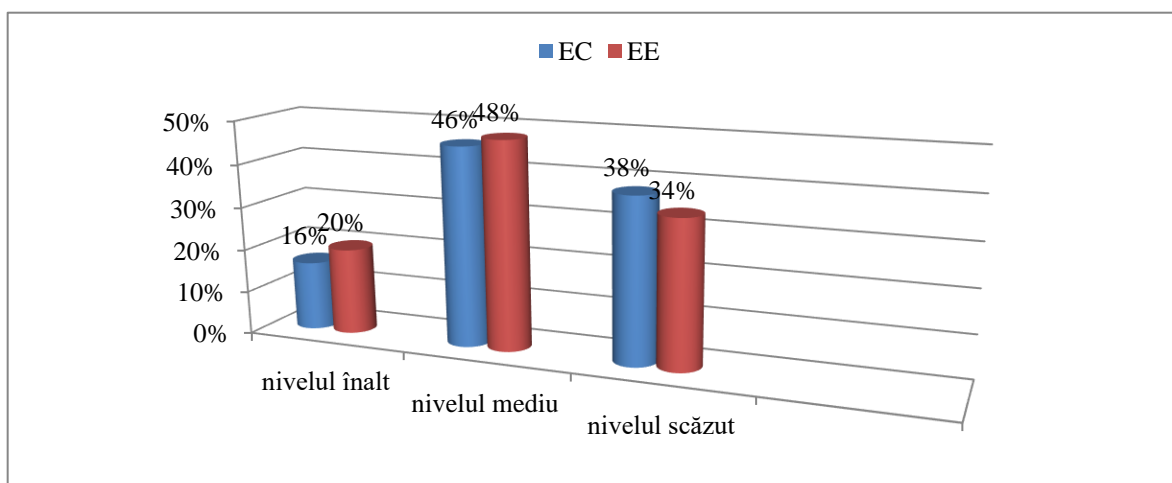


Figura 1. Distribuția rezultatelor în experimentul de constatare

Investigarea potențialului creativ a fost realizat urmărind trei factori ai creativității:

- originalitatea;
- plasticitatea ;

➤ fluiditatea.

În continuare ne-am propus să realizăm câteva activități cu copiii de vârstă preșcolară mare. Scopul experimentului de formare constituie dezvoltarea creativității la preșcolari prin elemente de limbaj plastic.

Ca suport pentru însușirea acestor cunoștințe am folosit planșe demonstrative, reproduceri după operele de artă, demonstrația trasării acestora. Temele plastice de utilizare a liniilor și punctelor oferă copilului posibilitatea de a da mai multă expresivitate lucrărilor sale, de a depăși acele clișee stereotipe de case, pomi, cer, soare, floare, etc., care apar frecvent în desenele lor.

Posibilitatea de a le trasa în creion, pensulă, bețișor, grosimile, respectiv, dimensiunile diferite, îmbogățesc bagajul de cunoștințe, priceperi, deprinderi, îndemânări prin care preșcolarul poate realiza o compoziție [8].

Astfel vom descrie unele momente din cadrul activității integrate: „Culorile Toamnei”, tema globală: „*Eu și lumea înconjurătoare*” din cadrul proiectului tematic: „Anotimpurile”. Lucrul preventiv a inclus observări în natură, realizate în timpul plimbărilor, conversațiilor individuale în grupuri mici și individuale, contemplarea tablourilor realizate de pictori cunoscuți, am reușit să includem preșcolarii în desfășurarea unei activități cu accent pe tonurile prin amestec de culori, ordonarea liniară a formelor în trasare cromatică liberă.

În cadrul *evocării*, s-a creat un climat favorabil pentru desfășurarea activității asigurându-se condițiile necesare, s-a organizat grupul de copii sporind interesul motivațional, s-a folosit cuvântul artistic, ghicitoarea, în descoperirea subiectului ce urma a fi desfășurat. Prin organizarea jocului didactic: „Spune cum este” copiii au fost motivați să descrie coloritul anotimpului Toamna, semnele caracteristice, descrierea naturii: copaci, flori, frunze, iarbă, etc.

Activitatea cu subiectul „Pomi în floare” a pus accent pe folosirea petei de culoare, a liniei de contur și a punctului ca elemente plastice. Instrucțiunea ce o au de realizat preșcolarii: să picteze un tablou de primăvară în care sunt prezenți pomi înfloriți. Această activitate se realizează după ce anterior au observat caracteristicile anotimpului primăvara, în urma ieșirilor în aer liber cu scop de a examina minuțios pomii din curtea grădiniței, propunându-le să immortalizăm peisajul admirat. Pentru această activitate, sala de grupă a fost pregătită, afișând planșe cu ilustrații, reprezentând aspecte semnificative pentru tema aleasă și fiind sonorizată cu “Anotimpurile” de Vivaldi, pentru a le stimula imaginația și pentru a le asigura un cadru adecvat.

Prin intermediul exersării elementelor plastice copiii au redat pomii, fiecare reușită a fost remarcată prin laudă, cu demonstrarea elementului dat la flipceart. Acest aspect i-a încurajat pe mulți dintre copii oferindu-le încredere în realizarea lucrărilor plastice. Florile au fost pictate cu bețișorul de vată, un substituent al pensulei. Procesul a decurs în două etape: I - pictarea pomilor cu elemente plastice: liniile de diferită lungime și grosime, plasate în poziții diferite; II etapă- pictarea florilor.

Activitatea integrată „Să cunoaștem culorile” a prezentat interes sporit pentru preșcolarii din grupa experimentală. Antrenându-i în jocuri ca: “Spune ce ai obținut”, „Povestea culorilor calde și reci”, prezentând și lucrări-model în acest sens, am stimulat curiozitatea copiilor în exercițiile de combinare a culorilor, de suprapunere a petelor de culoare, de obținere a tonurilor și nuanțelor, culorilor complementare.

Joc-concurs „Cea mai înflorită câmpie”- copiii creează pete de culori variate, care pornesc de la elementul plastic: punctul.

Joc-concurs „Cea mai originală ie” – se pune accent pe varietatea liniilor. Copiii sunt motivați să ornameze cât mai creativ și original, să țină cont de sugestiile din cadrul activităților anterioare referitor la ornament, să expună verbal ce au realizat.

Jocul didactic „Caută perechea”, are ca scop consolidarea cunoștințelor despre grupele de culori complementare. Fiecare copil extrage câte un jeton colorat. Sarcina fiecăruia este de ași găsi perechea, adică culoarea complementară. Jocul are o durată scurtă de timp dar cu o eficacitate mare. După ce fiecare copil cercetează vizual toate culorile, alege culoarea complementară celei pe care o are în mână, câștigă cel copil care își găsește perechea.

Jocul didactic „Culoarea salvatoare” vizează consolidarea cunoștințelor despre clasificarea culorilor: culori primare, binare, terțiare, combinarea și crearea lor. Grupul de copii se împarte în subgrupe a câte șase. Fiecare subgrupă primește un set de fișe de culori diferite: roșu, galben, albastru, verde, oranj, violet, gri, maro, bordo (de fiecare câte două) și alb (unul). Se împart fișele fiecăruia câte trei doar primului- patru. Începe jocul cel ce are patru fișe. Fiecare jucător pentru a fi învingător, urmărește să formeze un grup complet de culori: primare/ binare/ terțiare.

Exercițiul „Completează desenul”: constă în deplasarea planșelor, la intervale scurte de timp, fiecare copil după ce completează desenul început de coleg cu un element, transmite planșa colegului său din spate. Acest lucru se repetă până când planșa revine la copilul de la care a plecat, acesta urmând să o finalizeze. Exercițiul dat cultivă solidaritatea, altruismul, stimulează și dezvoltă creativitatea, consolidează deprinderile artistice și cunoștințele despre noțiunile elementelor plastice. Totodată antrenează tot colectivul de copii, dezvoltă flexibilitatea, capacitatea de a face conexiuni în situații inedite, de a completa cu detalii noi și originale.

În continuare vom descrie câteva tehnici de lucru cu creionul, acuarela și guașa care au fost aplicate și desfășurate cu eșantionul experimental. Aceste tehnici au demonstrat dezinhibarea copiilor în abordarea spațiului plastic și în exprimarea plastică liberă, neconvențională.

Tehnica punctelor unite cu linii: constă în descoperirea de către copii a unor elemente concrete dintr-o multitudine de forme luate la întâmplare. Acestea sunt obținute la intersectarea unei rețele de linii generate de unirea mai multor puncte dispuse la întâmplare în spațiul plastic. Tehnica are ca scop

dezvoltarea memoriei vizuale, dezvoltarea capacității de concentrare, dezvoltarea gândirii divergente, dezvoltarea capacității copilului de a se adapta la situații plastice noi.

Tehnica petelor întâmplătoare: constă în găsirea de către copii a unor elemente concrete din realitate, obținute prin fuzionarea culorilor juxtapuse dispuse în spațiul plastic. Această tehnică dezvoltă imaginația, stimulează gândirea creatoare pentru a realiza diferite analogii, originalitatea, cultivă puterea de a combina liber.

Pata de culoare reprezintă o urmă lăsată pe un suport prin utilizarea diferitor instrumente, materiale și tehnici specifice artelor plastice. Petele de culoare pot fi spontane și elaborate. Pata spontană se poate obține accidental sau dirijat prin diverse procedee tehnice, cum ar fi: monotipia, stropirea, ștampilarea sau aplicarea unei tușe pe un suport umed. În natură, norii sunt un exemplu perfect de formă spontană. Pata elaborată este obținută în mod conștient. Suprafața unui desen, a unei picturi etc. poate fi asociată cu o pată de culoare care se obține din mai multe linii alăturate, suprapuse, intersectate, cu ajutorul oricărui material plastic. Alăturând ori suprapunând mai multe pete (suprafețe) cu creionul, pensula, pot fi realizate diverse compoziții ce reflectă dispoziția creatorului (tristețea, bucuria).

Tehnica rotirii planșei în jurul centrului ei: constă în descoperirea unei lumi fantastice, a unei atmosfere de basm prin rotirea planșei în jurul centrului ei și continuarea picturii subiectului, dar fără să se țină seama de o poziție bine determinată a planșei. Rezultă o lume abstractă, dar fascinantă și poetică. Tehnica este una dintre cele mai atractive pentru copii dezvoltând fantezia, imaginația, spiritul de observație, gândirea creatoare și capacitatea de a face conexiuni în situații inedite.

Tehnica desenului în creion este cea mai preferată de copii. Creioanele cu mină de grafit lasă linii ample, late sau fine. Mânuiind creionul, se desenează conturul diferitor imagini și siluete, după care le vom hașura. Hașurarea se face cu vârful creionului, cu care vom trasa linii paralele sau intersectate. Pentru a obține suprafețe mai întunecate, pe anumite porțiuni de imagine liniile de hașurare se vor suprapune în mai multe straturi. Copiii preferă, de regulă, creioanele colorate, deoarece au o bogată varietate de culori și sunt ușor de mânuit. Suprapuse prin hașurare, două culori diferite pot crea a treia culoare. În același mod putem căpăta noi nuanțe ale aceleiași culori.

Tehnica acuarelei pe suport umed: se umezește ușor foaia cu pensula, apoi pe suprafața umedă, se aplică culorile. În locurile în care s-a acumulat mai multă culoare, se poate presăra sare de bucătărie, pentru a da picturii originalitate.

Tehnica de lucru cu creionul de ceară și acuarele: Creioanele de ceară au vârful moale, dar rezistent – nu se rup atât de ușor ca cele cu mină de grafit sau colorate. Ele pot fi ascuțite cu orice tip de ascuțitoare. Cu creionul de ceară putem desena ușor pe hârtie albă. În cazul în care utilizăm un creion de ceară colorat, urmele lăstate pe hârtie vor fi colorate, iar dacă vom alege un creion

transparent, pe hârtie vor rămâne, evident, urme transparente. Putem înlocui creionul de ceară cu o lumânare. Vom trasa cu pensula pe desen, diverse tușe de culori în acuarelă.

Tehnica de lucru cu guașă/ amprenta/: Amprentarea cu palmele și cu degetele este cea mai accesibilă și mai îndrăgită tehnică la activitățile de educație plastică. Cu ajutorul degetelor și a palmei, putem reda diferite obiecte din natură, scene din povești, figuri umane, păsări, elemente ale unui întreg etc.

Scopul experimentului de control constă în evaluarea nivelului de dezvoltare a creativității la copiii de vârstă preșcolară mare prin aplicarea elementelor de limbaj plastic.

Proba nr.1 *”Recunoaște culorile”* - preșcolarii au identificat culorile primare, binare, au reușit să obțină tonuri și nuanțe de culori cromatice. Răspunsurile oferite de copii au fost însoțite de completări creative, drept dovadă a spiritului imaginativ, au enumerat ustensilele folosite în cadrul activităților de pictură, au propus substituenți ai acestora, cum ar fi: ștampila din cartof, pluta, bețișoare.

Proba nr.2 *„Completează cu detalii”* - copiii au specificat elemente noi la desenele inițiale, au reușit să realizeze compoziții sugestive, dând dovadă de un potențial creator uimitor.

Proba nr.3 *„Chipul ascuns”*- preșcolarii au respectat regulile de utilizare și mânăuire a instrumentelor de lucru; au aplicat culorile pe suprafața de lucru; au interpretat formele obținute cu elemente noi, originale. Datele experimentale sunt redată în tabelul 1.

Tabelul 1. Rezultatele experimentului de control

NIVELURI	E.E.		E.C.	
	nr. de copii	%	nr. de copii	%
înalt	7	28	5	18
mediu	16	60	13	50
scăzut	3	12	8	32

Datele experimentului pedagogic relevă faptul că dezvoltarea creativității la preșcolari este benefică prin activitățile plastice dacă se folosesc cele mai eficiente metode și mijloace de învățământ, dacă se creează un mediul favorabil.

Originalitatea lucrărilor realizate de copii la probele enumerate au demonstrat cunoașterea elementelor plastice, atribuirea lor corectă, modificarea și completarea unora pentru crearea noului și irepetabilului, ceea ce denota nivelul creativității artistice.

Totodată am constatat că preșcolarii din eșantionul experimental au înregistrat un real progres în ceea ce privește:

- Dezvoltarea capacităților creatoare în redarea temelor plastice;
- Obținerea efectelor plastice;

- Realizarea unor corespondențe între elementele de limbaj plastic și formele/obiectele mediului înconjurător;
- Compunerea în mod original și personal a spațiului plastic.

În concluzie putem menționa că cunoașterea elementelor de limbaj plastic are un rol important în procesul educației artistico-plastice. Pentru aceasta este necesar ca subiectele date copiilor să-i familiarizeze treptat cu funcțiile fundamentale ale elementelor de limbaj plastic și cu modalitățile practice de aplicare a acestora. Atunci când copilul execută subiectul propus cu mijloacele cunoscute, adăugând elemente originale putem afirma că intervine fenomenul de creativitate. Aceste intervenții originale trebuie încurajate și apreciate, deoarece creativitatea este una dintre cele mai importante calități umane.

Potențialul creativ al copilului preșcolar poate fi stimulat prin valorificarea conținuturilor procesului instructiv-educativ din grădiniță; un loc important îl ocupă activitățile de educație artistico-plastică, activitățile de studiere a limbajului, activitățile de educație muzicală, de cunoașterea mediului etc.

Bibliografie

1. Cristea, M. Metodica predării educației plastice în învățământul primar și preșcolar. București: Corint. 2009, 111 p.
2. Cristea, S. Dicționar de pedagogie. București: Litera. 2000, 400p.
3. Curriculum pentru educație timpurie. Chișinău, 2019.
4. Popescu, G. Psihologia creativității. București: Fundația România de mâine. 2007, 142 p.
5. Roco, M. Creativitatea individuală și de grup. Studii experimentale. București: Academia Română. 1979, 208 p.
6. Stoica, A., Creativitatea elevilor, București: Didactică și Pedagogică. 1983, 220 p.
7. Șușală, I. Bărbulescu O. Dicționar de artă. București: Sigma, 1993.
8. <https://artasicopii.wordpress.com/2017/07/29/metodologia-insusirii-tehnicilor-artistice-materiale-si-instrumente-de-lucru/>